

Дослідженням будуть охоплені малі групи школярів і учнівської молоді, по можливості, їхні родини. Цільовими групами добродійної діяльності стануть: діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування; однолітки, що перебувають на індивідуальних формах навчання у зв'язку зі станом здоров'я (ДЦП, післятравматичні стани, тяжкі захворювання); ветерани війни і праці; обдаровані діти, які не мають достатніх умов для самореалізації та ін. Добродійна групова діяльність буде здійснюватись у Дитячих будинках, притулках, соціально-реабілітаційних центрах, пенітенціарних установах, за місцем проживання і навчання дітей та учнівської молоді.

Соціально-значущі якості особистості будуть формуватися у різних видах добродійної діяльності: творчій, продуктивній, міжособистісній, міжгруповій. Рівень сформованості соціально-значущих якостей особистості буде перевірятися як у різних видах групової добродійної діяльності, так і у системах різних ставлень: до себе, до іншого, до соціального оточення, до малої батьківщини, до якості виконання соціальних ролей, до суспільно корисної праці тощо. У найбільш загальному вираженні вони будуть відображати рівень сформованості гуманістичної свідомості, ціннісні ставлення та соціально-ціннісний характер конкретної діяльності.

В. В. Вербицький
м. Київ

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Розкрито психолого-педагогічні умови формування дослідницької компетентності старшокласників, описано процес становлення дослідницької компетентності учнів, проаналізовано основні компоненти рівня готовності особистості до формування дослідницької компетентності.

Ключові слова: дослідницька компетентність, рефлексія, над предметність, формування дослідницької компетентності.

Проблема дослідницької діяльності на сьогоднішні дуже актуальна. Це пов'язано із соціальними й економічними перетвореннями, що відбуваються у світі, зміною ціннісних орієнтацій. У суспільстві посилюється усвідомлення значущості кожної особистості. У зв'язку з цим саме навчання покликане задовольнити пізнавальні потреби учнів, розкрити і розвинути їхні задатки і здібності, адаптувати навчальний процес до психологічних особливостей учнів, сприяти їхньому творчому саморозвитку. Організація навчально-виховного процесу в освітньому закладі висуває високі вимоги до педагогічних працівників. Сьогодні навчальні заклади потребують педагогів-професіоналів, які мають хороші знання, вміють адекватно сприймати інновації в освіті і підготовлені на рівні інтеграції теорії та практики [1].

Незважаючи на значне число наукових праць, присвячених розгляду компетентнісного підходу в освіті, опису видів компетентностей, організації профільного навчання та навчально-дослідницької діяльності, практично в жодній з них не розглядається проблема розвитку дослідницької

компетентності учнів навчального закладу в умовах профільного навчання. Дослідницька компетентність залишається недостатньо вивченим питанням, і за різноманіття підходів відсутнє єдине розуміння її сутності та процесу розвитку. Незважаючи на безсумнівні успіхи учнів в освоєнні дослідницьких умінь і навичок, на практиці організація навчально-дослідницької роботи має фрагментарний характер, учні відчувають труднощі в проведенні досліджень та оформленні їхніх результатів; навчально-дослідницька діяльність спрямована лише на формування дослідницьких умінь і навичок, при цьому не враховуються особистісно-сміслові аспекти даної проблеми [2].

На сьогоднішні актуальним є питання: Як ефективно використовувати в роботі педагога нові методи і нові педагогічні технології, що сприяють підвищенню якості освіти? Тобто, педагог повинен перебувати в постійному пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу.

Таким чином, дослідницька діяльність учня і педагога, в якій враховуються індивідуальні особливості кожної дитини, пришвидшить реалізацію концепції навчання. Отже, постає питання: Як працювати на занятті з групою учнів і одночасно з кожним учнем?

Відповіддю, спрямованою на вирішення основної суперечності традиційної школи, пов'язаною із груповою формою навчання та індивідуальним характером засвоєння, є принцип диференційованого підходу до навчання, яке буде здійснюватися на індивідуальному рівні. Завданням ж педагога при здійсненні даного підходу в навчанні стає створення таких психолого-педагогічних умов, які забезпечували б активне стимулювання учнів самооцінкою освітньої діяльності на основі самоосвіти, саморозвитку, самовираження в ході оволодіння знаннями. Залучення дітей до ранньої науково-дослідницької пошукової діяльності є однією з форм навчання в сучасному навчальному закладі, дає змогу найбільш повно визначати і розвивати як інтелектуальні, так і потенційні творчі здібності, причому індивідуально у кожної дитини - така загальна стратегія інноваційної діяльності в рамках сучасної освітньої політики.

Дослідницька діяльність старшокласників створює реальні передумови для встановлення наступності між середньою та вищою освітою, дає змогу максимально враховувати інтереси, можливості і здібності учнів, допоможе їм правильно зорієнтуватися в тій сфері, яку вони собі оберуть [3].

Виділення перетворювального характеру дослідницької компетентності дає змогу представити її як інтегральну особистісну якість, яка виражається в усвідомленій готовності і здатності самостійно освоювати і отримувати системи нових знань в результаті перенесення змістового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на засвоєній сукупності знань, умінь, навичок і способів діяльності.

Дослідницька компетентність розкриває рівень розвитку розумових процесів і дослідницьку активність:

- бачити і виокремлювати проблеми, будувати припущення про їх вирішення, уміти поставити завдання, виявити в ньому його умови;
- уміти робити припущення про можливі причини і наслідки явищ

матеріального й ідеального світу, висувати гіпотези, обґрунтовувати їх;

- утримувати одночасно кілька значень складних явищ, подій, текстів, висловлювань і т.п.

Формування дослідницької компетентності базується на ідеї поєднання та інтеграції, цілісності подання змісту дослідницької діяльності, дає змогу проводити дослідження на метапредметному рівні і відпрацьовувати технології з виділенням компетентності цієї дослідницької діяльності:

- цілепокладання;
- цілевиконання;
- рефлексія границь і результат дослідницької діяльності.

Розглядаючи характеристики ключових компетентностей стосовно дослідницької компетентності можна констатувати, що учень, здійснюючи дослідження, проходить свій шлях вирішення поставленого завдання через евристичні підходи, не використовуючи відомі алгоритми. У цьому виявляється неалгоритмічність дослідницької компетентності. Учень, що займається дослідженням, здатний переносити дослідницький підхід на різні сфери діяльності і застосовувати в різних ситуаціях, що підтверджує поліфункціональність, універсальність і надпредметність дослідницької компетентності. Багатомірність дослідницької компетентності підтверджується застосуванням учнем у дослідженні аналітичних, критичних, комунікативних та інших умінь, а також здорового глузду. Дана компетентність мобільна, рухлива, варіативна в будь-якій ситуації і на будь-якому предметному матеріалі. Іншими словами, дослідницька компетентність є ключовою, що визначає значимість її формування.

Становлення дослідницької компетентності учнів – це процес цілеспрямованого, закономірного розвитку навичок і вмінь визначення мети, цілевиконання в дослідницькій діяльності. Дослідницька діяльність виступає як форма організації освітнього процесу, як мотивована, самоорганізована діяльність, обумовлена логікою наукового дослідження та особистісним ставленням до розглянутої проблеми і спрямована на отримання нового знання. Водночас метою дослідницької діяльності є не тільки кінцевий результат, а й сам процес, в ході якого розвиваються дослідницькі здібності учнів, формується дослідницька компетентність. Залучення до дослідницької діяльності пов'язане з визначенням рівня готовності до неї, яка містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісно-практичний компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент являє собою систему мотиваційно-ціннісних і емоційно-вольових ставлень учнів до світу, до діяльності, до людей, до самого себе, до своїх здібностей, їхнього розвитку. Усвідомленість і мотивація до конкретного змісту дослідницької діяльності формується в спеціально організованих умовах навчально-пізнавальних ігор, навчальних дискусій, методів емоційного стимулювання тощо. Ці умови ставлять учня в активну позицію дослідника, який оволодіває універсальними засобами пізнавальної діяльності, залучають до критичного аналізу, відбору та конструювання особистісно значущого змісту дослідницької діяльності.

Когнітивний компонент включає систему знань про природу, суспільство,

мислення, техніку, засоби діяльності, засвоєння яких забезпечує формування у свідомості учнів наукової картини світу, озброює діалектичним підходом до пізнавальної та практичної діяльності. Зміст освіти орієнтований на формування готовності учнів до дослідницької діяльності, відповідає принципам проблемності, глобального характеру тем, різноманіття і багатофункціональності та спрямований на розвиток універсальних способів пізнавальної діяльності.

Діяльнісно-практичний компонент готовності учнів до дослідницької діяльності, досвід творчості (на основі розумових операцій репродуктивного, продуктивного і евристичного типів) розглядається як системоутворююча якість. Саме вона “покликана забезпечити процесуальну готовність до вирішення проблем, до творчого перетворення дійсності”.

Отже, на етапі становлення дослідницької діяльності учнів виникають нові функції педагога: виявлення усвідомлених і неусвідомлених прагнень учнів до дослідницької діяльності; діагностика індивідуальних особливостей особистості; створення вільної зони творчості; організація співробітництва педагога і учнів у процесі пошуку рішення; координація цілеспрямованого вибору творчої діяльності; розробка індивідуальної стратегії дослідження, навчання і розвитку, формування і розвиток стійкої мотивації до досліджень.

Таким чином, сучасний етап розвитку освіти України характеризується активним впровадженням компетентнісного підходу до навчання, що сприяє інтеграції України в Європейський освітній простір. Якісне навчання не мислиться без навичок науково-дослідної, проектної діяльності педагога та учня.

Література

1. Алексеева Л. Н. Исследовательская деятельность учащихся: формирование норм и развитие способностей / Л. Н. Алексеева // Исследовательская работа школьников. – 2003. – № 4.
2. Ушаков А. А. Развитие исследовательской компетентности учащихся общеобразовательной школы в условиях профильного обучения : дисс. канд. пед. наук : 13.00.01 / А. А. Ушаков [Место защиты: Адыг. гос. ун-т]. – Майкоп, 2008. – 190 с.
3. Савенков А. И. Исследовательское обучение и проектирование в современном образовании / А. И. Савенков // Школьные технологии. – 2004. – № 4.
4. Рідна школа. – 2007. – № 933.
5. Рідна школа. – 2008. – № 7–8 (943–944).

Н. В. Вишнівська
м. Київ

ДО ПИТАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДО ВИХОВАННЯ МИЛОСЕРДЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Розглядаються питання готовності педагогів шкіл-інтернатів до виховання милосердя у молодших школярів.

Ключові слова: готовність педагогів, милосердя, молодші школярі, школи-інтернати, виховання милосердя.